

2018
—
2023

Borging van het erfgoedonderwijs in Nederland

VERANTWOORDING VAN DE MASTERPLANSUBSIDIE

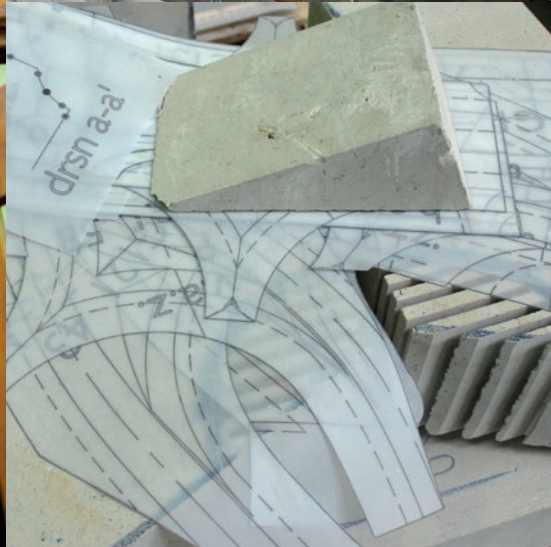

NCE

NATIONAAL CENTRUM
ERFGOEDOPLEIDINGEN

“Zonder vakmensen
geen goede restauratie
en geen behoud van
erfgoed”

VOORWOORD

In 2000 ben ik gaan werken als ambtelijk secretaris van meerdere kleine brancheverenigingen in de erfgoedsector. Bij alle verenigingen was het restauratieonderwijs een punt van aandacht. Er waren nauwelijks goede opleidingen in het bekostigde onderwijs. De mbo-scholen hadden grote moeite om opleidingen voor de kleine, specialistische erfgoedberoepen in de lucht te houden.

Op een gegeven moment stopte het bouw-opleidingscentrum voor gespecialiseerde aannemers in Boxtel. Kort daarna werd duidelijk dat de mbo-3 kopopleiding voor restauratietimmeren en -metselen zou worden opgeheven. Genoeg reden dus voor grote zorgen over de toekomst van het ambachtelijk vakmanschap. Medio 2013 werd het meldpunt voor bedreigde ambachten 'SOS Vakmanschap' van SBB ingeschakeld. Samen met de branche en de scholen stelde het meldpunt een projectplan op met de ambitieuze doelstelling om een 'centrum voor restauratietechniek' op te richten. Bij dit centrum konden nieuwe opleidingen voor meerdere erfgoeddisciplines worden ondergebracht. Wat een mooi droombeeld was dat...

Er werd bij het Regionaal Investeringsfonds mbo een subsidie aangevraagd en toegekend, maar SOS Vakmanschap kon het projectplan niet zelf uitvoeren door een reorganisatie en verhuizing naar Den Haag. Een 'out-of-the-box' idee bood uitkomst. De uitvoering van het projectplan werd overgedragen aan de branchegroepen zelf. Al snel werd gezamenlijk de stichting Nationaal Centrum Erfgoedopleidingen (NCE) opgericht. De uitvoering van het projectplan kwam terecht bij een klein enthousiast team dat deze uitdaging voortvarend oppakte. Na 3 jaar waren 3 opleidingen klaar (voor restauratietimmeren, -metselen en -voegen) en werd gestart met de organisatie van de eerste lichteningen.

Het begin was gemaakt, maar hoe nu verder? Constructieve gesprekken met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed leidden gelukkig tot een oplossing. In de beleidsbrief 'Erfgoed Telt' (OCW, april 2018) werd aan het NCE een grote subsidie toegezegd. Daarmee konden voor veel meer disciplines erfgoedopleidingen worden ontwikkeld en georganiseerd.

Sindsdien is er veel gebeurd, zoals u kunt lezen in de rapportage die voor u ligt. Vanuit 12 vakdisciplines hebben vele vakmensen hun kennis ingezet om gezamenlijk goede lesstof voor 'hun' erfgoedberoepen te realiseren en daarmee de toekomst van hun vakgebied zeker te stellen. Ruim 10.000 pagina's lesstof met 'alles erop en eraan' zijn uitgewerkt. Prachtig lesmateriaal waar de sector jaren en jaren mee door kan. Het was een monsterklus, waar we samen met heel veel gedreven mensen ruim 8 jaar aan hebben gewerkt.

De erfgoedsector beschikt nu over een reeks opleidingen, studiemodules en trainingen die verspreid over het land worden gegeven. Het NCE organiseert deze activiteiten vanuit zijn prachtige thuishonk, het monumentale Klooster Ter Eem in Amersfoort. De ambitieuze droom die 10 jaar geleden werd uitgedacht, is werkelijkheid geworden. Het centrum voor restauratietechniek is er gekomen, hoe mooi is dat!

Agnes van Alphen, projectleider
Oktober 2023

Het Nationaal Centrum Erfgoedopleidingen is opgericht om de toekomst van het restauratievakonderwijs veilig te stellen en weet zich gesteund door vele personen en organisaties uit de restauratie-, bouw- en onderwijssector.

INHOUD

Inleiding	6
Verantwoording van de deelprojecten	
Restauratie Glazenier	8
Inspecteur Gebouwd Erfgoed	10
Erfgoed Schilderen	12
Erfgoed Rietdekken	14
Hovenier Historisch Groen	16
Restauratoren Roerend Erfgoed (studiemodules)	18
Restauratie Leidekker & Loodgieter	20
Restauratie Metselen & Timmeren en Restauratie Voegen	22
Professional Restauratie	26
Restauratie Zinkwerker	28
Erfgoed op school (instroombevordering)	30
Restauratie Smeden	34
Restauratie Steenhouwers	36
Restauratie Architecten	38
Projectorganisatie NCE	40
Overzicht van betrokken partijen	42
Colofon	47

Inleiding

Verantwoording subsidie

In deze rapportage wordt uitgelegd hoe de Masterplan-subsidie, die het NCE kreeg toebedeeld in 2018, is besteed. Deze subsidie, ten bedrage van € 2 mio, werd aangevraagd om goede opleidingen voor meerdere erfgoedberoepen te ontwikkelen. Het Masterplan dat het NCE indiende, is in maart 2018 tot stand gekomen door een eerste globale inventarisatie onder alle betrokken brancheverenigingen.

In de periode 2018 – 2023 is voor 7 ambachten een nieuwe opleiding ontwikkeld. Daarnaast is in deze periode ook een set van 4 studiemodules ontwikkeld voor de restauratoren van roerend erfgoed. Tot slot zijn aanvullende werkzaamheden verricht voor 5 bestaande opleidingen, bijvoorbeeld het maken van ontbrekende powerpoints, keuzedelen en examens. Dit alles is uitgewerkt binnen een reeks deelprojecten.

Opleidingswensen en resultaten per deelproject

In deze rapportage worden de activiteiten voor de verschillende vakgebieden in willekeurige volgorde toegelicht. Hierbij wordt per vakgebied eerst uitgelegd wat de beginsituatie en opleidingswensen waren in 2018. Ook worden de doelstellingen voor het verbeteren van de opleidings situatie per vakgebied beschreven. Onder het kopje 'Activiteiten en resultaten' wordt vervolgens toegelicht op welke wijze het deelproject vorm heeft gekregen. Soms konden de wensen uit de allereerste globale inventarisatie één op één worden gerealiseerd. Maar vaak bleek uit nader onderzoek en overleg dat er toch andere oplossingen gezocht moesten worden.

Uitgangspunten voor de deelprojecten

- Per vakdiscipline wordt een klankbordgroep ingericht met een brede afvaardiging vanuit de branchegroepen, relevante (erfgoed)organisaties en opleidingsinstellingen.
- De klankbordgroepen, met name de afgevaardigden vanuit de branchevereniging(en), geven aan over welke kennis en vaardigheden hun toekomstige vakmensen moeten beschikken, zodat deze door het NCE goed in de opleidingen verwerkt kunnen worden.
- De NCE-opleidingen sluiten aan op eventuele bestaande vooropleidingen en keuzedelen. Dubbelingen in opleidingen en/of lesstof moeten worden voorkomen.
- De richtlijnen van de stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg (ERM) worden verwerkt in alle opleidingen.
- De opleidingen worden gepositioneerd op niveaus vergelijkbaar met mbo-3 en mbo-4. Bij de ontwikkeling van de opleidingen wordt de systematiek van kwalificatiedossiers en examinering uit het overheids-gereguleerde onderwijs gevolgd.
- Indien er meerdere brancheverenigingen actief zijn in een vakdiscipline, worden alle groepen in de gelegenheid gesteld om mee te denken en mee te lezen.
- De lesstofauteurs zijn afkomstig uit de vakdiscipline waarvoor zij de lesstof gaan ontwikkelen.
- Een NCE-kwaliteitsbewaker ziet toe op onderlinge samenhang in alle NCE-lesstof en samenhang tussen NCE-opleidingen en het algemene beleid voor erfgoed en wet- en regelgeving.
- Alle lesstof wordt door een neerlandicus met didactische achtergrond geredigeerd en door een grafisch ontwerper vormgegeven. De lesstof moet voor de doelgroep goed leesbaar en visueel aantrekkelijk zijn.
- Als de opleiding gereed is, blijven de klankbordgroepen (soms in verkleinde vorm) actief. Het verloop van de opleiding, ontwikkelingen in het vakgebied en andere actualiteiten uit de verschillende vakdisciplines kunnen in de toekomst via de klankbordgroepen goed worden gemonitord en – waar nodig – wordt verwerkt in de lesstof.
- De lesstof wordt bij het NCE geborgd en blijft behouden voor de toekomst.

Organisatie opleidingen

De NCE-opleidingen worden buiten het bekostigde onderwijs aangeboden als brancheopleiding. Uitgangspunt van de nieuwe opleidingsroute is dat toekomstige vakmensen in de erfgoedsector éérs in het bekostigde onderwijs een allround opleiding volgen, liefst aangevuld met een keuzedeel over restauratie. Pas daarna, wanneer een werkkring in de erfgoedsector wordt gevonden, kan men zich verdiepen en specialiseren door een opleiding te volgen bij het NCE. In de NCE-opleidingen worden geen generieke vakken aangeboden zoals Nederlands, Engels en rekenen. Deze onderwerpen zijn in de allround-opleiding van de studenten al aan bod geweest.

Branchediploma

Het NCE organiseert niet al zijn opleidingen ieder jaar. Vooral voor heel kleine ambachten is dat niet haalbaar. Ook worden niet alle opleidingen per definitie op dezelfde plek in het land georganiseerd. Naar gelang de vraag vanuit een branchegroep of een regio kan dit variëren. Studenten sluiten een opleiding af met een NCE-branchediploma. Dit diploma is erkend in de branche. De stichting ERM accepteert de NCE-opleidingen namelijk als een goede invulling van de scholingseisen die in de uiteenlopende ERM-richtlijnen zijn vastgelegd.

Restauratoren Roerend Erfgoed

Voor het vakgebied Restauratoren van Roerend Erfgoed is, in overleg met de branche, geen opleiding ontwikkeld. Wel zijn er 4 discipline-overstijgende studiemodules samengesteld. De ontwikkeling is voorbereid met een brede groep van restauratoren en de lesstof is mee-gelezen door een kleine groep van experts. Deelnemers aan de studiemodules ontvangen een NCE-certificaat.

Dank aan allen die het NCE hebben geholpen

Op de bladzijden 42 - 46 van deze rapportage treft u een overzicht aan van alle klankbordgroepen. Hieruit blijkt hoe ontzettend veel mensen actief betrokken zijn geweest bij dit project. In de Corona-periode zijn we naadloos overgeschakeld naar digitaal vergaderen. De inzet van de sector is fantastisch geweest. Vanaf deze plaats heel hartelijk dank aan allen die hun tijd, kennis en passie voor erfgoed hebben ingezet voor dit project. Jullie hebben een grote bijdrage geleverd aan de toekomst van het erfgoedambacht in Nederland!

HOE WORD JE VAKMAN OF VAKVROUW IN DE ERFGOEDECTOR?

STAP 1

Volg een allround opleiding in het vakgebied van jouw keuze bij een ROC/AOC

Tip: volg – indien mogelijk – een keuzedeel over restauratie

STAP 2

Doe werkervaring op bij een bedrijf dat geregeld werkt in gebouwd of groen erfgoed en wil investeren in behoud van vakmanschap

STAP 3

Word erfgoed specialist door het volgen van een NCE-opleiding naast je werk

“

“We hebben nog nooit zo’n goede opsomming gehad van wat je als glazenier allemaal tegenkomt en hoe het werkt in de praktijk. Heel mooi om te zien dat bewust handelen centraal staat: uit welke periode stamt het glas, door wie kan het gemaakt zijn? Deze opleiding gaat glazeniers leren heel bewust bezig te zijn met het vak. Persoonlijk vind ik het belangrijk dat je onomkeerbare ingrepen probeert te vermijden. Met een goede waardestelling vooraf kun je goed bepalen in welke mate je ingrijpt en de manier waarop.”

*Klankbordgroeplid Sebastiaan Rietkerk,
glazenier en mededirecteur van Atelier Domstad*

Restauratie Glazenier

Beginsituatie 2018 en opleidingswensen

De mogelijkheden om specialistische kennis op te doen over het vakkundig en verantwoord restaureren van glas-in-loodpanelen en aanverwante (kunst)werken in glas zijn in Nederland zeer beperkt. Alleen bij vakschool Sint Lucas in Boxtel kan binnen de mbo-4-opleiding 'Creatief vakman' een keuzedeel over glazenierswerk in monumenten worden gevolgd. De hierin aangeboden lesstof is echter beperkt en niet in alle opzichten actueel. Zo ontbreekt belangrijke informatie uit Uitvoeringsrichtlijn URL 4002 'Glaspanelen in lood'. Binnen de beroepsgroep leeft daarom de wens het bestaande keuzedeel te actualiseren en aan te vullen. Daarnaast is er behoefte aan een opleiding tot restauratieglazenier die toegankelijk is voor beginnende glazeniers. NCE heeft dit deelproject voorbereid en uitgevoerd in samenspraak met de Ondernemers Vereniging van Glazeniers (OVG).

Doelstellingen

De voornaamste doelstellingen voor dit NCE-deelproject zijn:

- Het actualiseren en aanvullen van het keuzedeel 'Glazenierswerk in monumenten'.
- Het ontwikkelen van een nieuwe opleiding (lesstof en lesdagen) over glazenierswerk in en aan monumenten en monumentale bouwwerken.

Activiteiten en resultaten

Bij de start van dit deelproject heeft overleg plaatsgevonden met vakschool Sint Lucas in Boxtel over de inhoud van de bestaande mbo-4-opleiding 'Creatief Vakman' en het bijbehorende keuzedeel 'Verdieping glas – restauratie van glas in lood'. Sint Lucas gaf op dat moment aan het keuzedeel te gaan uitbreiden en actualiseren. De OVG heeft de lesstof van het vernieuwde keuzedeel vervolgens meegelezen. Daarmee biedt Sint Lucas een mooie en goede eerste kennismaking voor studenten die interesse hebben voor het glazeniersvak. De focus binnen dit deelproject kon daarom al snel worden verlegd naar de tweede doelstelling, het ontwikkelen van een nieuwe opleiding voor beginnende beroepsbeoefenaren die gaan werken in en aan monumentale bouwwerken.

In samenspraak met de OVG heeft NCE het curriculum van deze nieuwe opleiding 'Restauratie Glazenier' opgezet. Hierin wordt aandacht geschonken aan onderwerpen die niet of niet voldoende aan bod komen in de mbo-basisopleiding 'Creatief vakman' en het voormelde keuzedeel bij Sint Lucas.

NCE heeft, onder begeleiding van een brede klankbordgroep, een compacte brancheopleiding 'Restauratie Glazenier' op niveau 4+ ontwikkeld. Deze beslaat 20 lesdagen verspreid over 5 lesblokken. De opleiding kan in een periode van circa 3 jaar worden gevolgd en wordt afgesloten met een examen. In 2021 is de eerste lichting aan de opleiding begonnen; de eerste drie studenten van deze lichting hebben in april 2023 de opleiding met een branchediploma afgerond. Wegens studievertraging zijn in het najaar van 2023 nog enkele studenten bezig met hun praktijkopdrachten.

Restauratie Glazenier

RG 1	-	Intro Monumentenzorg (Organisatie Bouwproces & Bouwgeschiedenis)
RG 2	-	Materialen, schadebeelden en voorbereiding
RG 3	-	Werkzaamheden op de bouwplaats
RG 4	-	Werkzaamheden in het atelier
RG 5	-	Oplevering, nazorg, beheer en onderhoud

“

“Deze inspecteurs beheersen de vier sleutelcompetenties van het vak: kijken, analyseren, rapporteren en adviseren.”

“Als je deze opleiding hebt gevolgd, begrijp je wat je ziet en wanneer je je wel of geen zorgen hoeft te maken over schades aan een monument.”

Eefje van Duin, voorzitter van de Federatie Instandhouding Monumenten (FIM) en directeur van Monumentenwacht De Vier Provinciën, tijdens een diploma-uitreiking

Inspecteur Gebouwd Erfgoed

Beginsituatie 2018 en opleidingswensen

In 2018 heeft NCE aan de Monumentenwacht Nederland, de koepel van provinciale monumentenwachtorganisaties, gevraagd naar de opleidingswensen. Deze beroepsgroep van ruim 100 personen inspecteert op regelmatige basis circa 22.000 beschermde monumenten.

Voor senior-monumentenwachters vormt de bestaande NCE-opleiding 'Professional Restauratie' een goede optie om hun kennis te verdiepen. Een geschikte opleiding voor junior-monumentenwachters is echter niet voorhanden. Daarom is het gewenst dat NCE deze gaat ontwikkelen.

Doelstellingen

De voornaamste doelstellingen voor dit NCE-deelproject zijn:

- Het ontwikkelen van een opleiding voor junior-monumentenwachters.
- In samenwerking met de branche een start maken met de uitvoering van de nieuwe opleiding.

Activiteiten en resultaten

NCE heeft, onder begeleiding van een brede klankbordgroep, een brancheopleiding 'Inspecteur gebouwd erfgoed' op mbo-4-niveau ontwikkeld. Een auteur uit de sector heeft de lesstof en het examen samengesteld. De opleiding, die 14 lesdagen en een examendag omvat, wordt gespreid over een periode van circa 6 maanden gegeven.

Tijdens het ontwikkeltraject is in overleg met de branche besloten de opleiding af te stemmen op een bredere doelgroep dan alleen (junior-)monumentenwachters.

In de klankbordgroep hebben daarom ook afgevaardigden plaatsgenomen uit de brancheorganisaties van architecten, adviseurs, hoofdaannemers en professionele monumenteneigenaren.

Dit is een goed besluit geweest, want inmiddels is gebleken dat aan de opleiding ook wordt deelgenomen door:

- Bouwkundig medewerkers van architecten- en adviesbureaus.
- Medewerkers van gemeenten, bouwbedrijven en organisaties die veel monumenten bezitten en/of beheren.
- Zelfstandig bouwadviseurs.

In 2021 is de eerste lichting van deze opleiding van start gegaan (8 personen). Begin 2022 heeft een tweede lichting (14 personen) de opleiding gevolgd en ook in 2023 heeft een lichting van 14 personen de opleiding gevolgd.

De branche geeft aan tevreden te zijn over de opleiding. Dat deze in een behoefte voorziet, blijkt uit de structurele belangstelling. De ontwikkeling van de opleiding is gemonitord door de klankbordgroep. Deze blijft ook tijdens de uitvoering betrokken, om aan te geven wanneer actualiseringen nodig zijn en om de langetermijnplanning te bewaken.

Basisdeel Introductie Bouwkundig Erfgoed (BE)

BE 1 – Algemene introductie monumentenzorg

BE 2 – Historische bouwtechniek

BE 3 – Richtlijnen voor onderhoud en restauratie

BE 4 – Erfgoedwet, planvorming, vergunningen, subsidies en financiering

BE 5 – Inspectie van gevels, wanden, gevelopeningen en afwerkingen

BE 6 – Inspectie van kappen, daken en interieurs

Profieldeel Werkwijze Inspecteur (WI)

WI 1 – Geschiedenis en werkwijze Monumentenwacht

WI 2 – Arbeidsomstandigheden algemeen

WI 3 – Uitrusting

WI 4 – Voorschriften en richtlijnen

WI 5 – Inspectie

WI 6 – Rapportage

“

“Ik wil de studenten meegeven dat ze bij een project altijd beginnen met de historische context en het verloop naar deze tijd. Met die kennis kan de onderhoudsschilder inspelen op de wensen van de opdrachtgever en de architect. Een goed opgeleide erfgoedschilder kan dienend en aangevend zijn. Daar bedoel ik mee dat hij of zij vanuit vakkennis kan adviseren over de aanpak van het schilderwerk aan het betreffende monument.”

Meesterschilder en docent Gert Jan Nijssse

Erfgoed Schilderen

Beginsituatie 2018 en opleidingswensen

Binnen de opleidingsstructuur van de 16 schildersvak-scholen in ons land worden jonge mensen allround opgeleid tot schilder op de mbo-niveaus 2 en 3. Bij drie vakscholen, verspreid over ons land, wordt de goedlopende opleiding Specialist Restauratie- en Decoratieschilderen op mbo-4-niveau aangeboden. Deze vakscholen Cibap, Nimeto en Sint Lucas spitsen zich echter toe op het uitvoeren van bijzondere restauratietechnieken, zoals het aanbrengen van bladgoud, imitaties van marmer en hout en het verrichten van onderzoek. Onderhoudsschildersbedrijven die hoofdzakelijk werkzaam zijn in de monumentenzorg, missen een op het restauratieonderhoudswerk toegespitste aanvullende opleiding op mbo-4-niveau. Het is gewenst dat NCE voor deze vakdiscipline zo'n opleiding ontwikkelt.

Doelstellingen

De voornaamste doelstellingen voor dit NCE-deelproject zijn:

- Een nieuwe opleiding op mbo-4-niveau ontwikkelen voor onderhoudsschilderwerk aan monumentale bouwwerken.
- In samenwerking met scholen en/of branche een start maken met de uitvoering van de nieuwe opleiding.

Activiteiten en resultaten

Uit oriënterende gesprekken met Onderhoud NL / Restauratieschilders, vakscholen en docenten is duidelijk geworden dat circa 80% van het schilderwerk aan monumenten bestaat uit onderhoudsschilderwerk; slechts 20% van het werk heeft betrekking op bijzondere schildertechnieken zoals marmeren, imiteren en vergulden. De uitvoerende sector geeft aan dat er grote behoefte is aan goed opgeleide allround schilders met een gedegen kennis van het uitvoeren van onderhoudswerk aan monumenten.

NCE heeft daarom, onder begeleiding van een brede klankbordgroep, een volledige brancheopleiding 'Erfgoedschilderen' op mbo-4-niveau ontwikkeld. Hierin ligt de focus op onderhoudswerk aan monumenten. Twee lesstofauteurs uit de sector hebben deze opleiding van 31 dagen en een examen samengesteld. Deze opleiding is ingedeeld in 7 blokken, die gespreid over een periode van 2 tot 3 jaar worden gegeven.

In 2021 zijn twee lichten (in totaal 24 personen) van deze opleiding van start gegaan. In 2022 is een derde lichte (11 personen) en in 2023 een vierde lichte (12 personen) gestart. De ontwikkeling van de opleiding is gemonitord door de klankbordgroep. Deze blijft ook tijdens de uitvoering betrokken, om aan te geven wanneer actualiseringen nodig zijn en om de langetermijnplanning te bewaken.

Erfgoed Schilderen

ES 1 – Intro monumentenzorg (Organisatie bouwproces & Bouwgeschiedenis)

ES 2 – Verftechnologie

ES 3 – Historisch schilderwerk op hout

ES 4 – Historisch schilderwerk op steen

ES 5 – Historisch schilderwerk op metaal

ES 6 – Glas en behang

ES 7 – Uitvoeren en begeleiden van instandhoudingsplan

“

Het NCE zet met de titel 'NCE-Erfgoedstudent' vakmanschap en vakmensen in de spotlights.

“Dat verdienen ze, want zonder vakmensen geen goede restauratie en geen behoud van erfgoed.”

Jurylid Michiel van Hunen

“Hoe bijzonder! Je volgt de opleiding, je hebt je passie bij je beroep. Dit komt totaal onverwacht. Rietdekken is voor mij speciaal, omdat je met een natuurproduct werkt. Ik werk steeds vaker aan monumenten en daar komt meer bij kijken dan bij het rietdekken van een gewoon gebouw. Daarom ben ik me gaan specialiseren via de opleiding Erfgoed Rietdekken.”

Arend-Jan Slager, winnaar titel 'NCE-Erfgoedstudent 2023'

Erfgoed Rietdekken

Beginsituatie 2018 en opleidingswensen

Er bestaat geen opleiding die specifiek gericht is op rietdekkerswerk in de monumentenzorg. Rietbedekkingen worden vaak aangebracht op monumentale bouwwerken en daarbij gelden doorgaans speciale eisen. Uit gesprekken met de Vakfederatie Rietdekkers blijkt dat binnen de beroepsgroep een duidelijke behoefte bestaat aan een restauratieopleiding. NCE zal deze in overleg met de branche ontwikkelen.

Doelstellingen

De voornaamste doelstellingen voor dit NCE-deelproject zijn:

- Het ontwikkelen van een nieuwe opleiding voor rietdekkerswerk bij monumenten.
- In samenwerking met scholen en/of branche een start maken met de uitvoering van de nieuwe opleiding.

Activiteiten en resultaten

Om de gewenste opleiding te kunnen ontwikkelen, is NCE begin 2019 in gesprek gegaan met de Vakfederatie Rietdekkers en het Gilde van Rietdekkers. De Vakfederatie heeft in het verleden zelf de allround BBL-opleiding 'Vakdiploma Rietdekker' ontwikkeld. Afgesproken wordt dat het NCE als aanvulling op deze allround opleiding een compacte, zesdaagse, gespecialiseerde restauratieopleiding ontwikkelt. Deze opleiding bestaat uit een

basisdeel – met daarin de onderdelen 'Bouwgeschiedenis' en 'Organisatie bouwproces' – en een profieldeel 'Erfgoed Rietdekken'.

De opleiding is in 2021 voor het eerst aangeboden aan een groep van 8 deelnemers op de opleidingslocatie van de Vakfederatie in Nijkerk. Ook in 2022 is een lichter van 8 deelnemers van start gegaan. De Vakfederatie Rietdekkers geeft aan tevreden te zijn over de restauratieopleiding en deze eenmaal per jaar te willen organiseren.

Profieldeel: Erfgoed Rietdekken

ER 1 – Gebint- en kapconstructies

ER 2 – Kwaliteit van riet

ER 3 – Eisen vanuit URL 4004 'Riet'

ER 4 – Bijzondere toepassingen

ER 5 – Conservering en onderhoud

ER 6 – Bijzondere technieken

Praktijkgerichte vakken

Basisdeel: Organisatie bouwproces en Bouwgeschiedenis

OB 1 – Algemene introductie monumentenzorg

OB 2 – Introductie historische bouwtechniek

OB 3 – Uitvoeringsrichtlijnen onderhoud en restauratie

OB 4 – Bouwtechnische opname, flora en fauna

OB 5 – Voorbereidende werkzaamheden

OB 6 – Samenwerking met andere vakdisciplines

Theoretische vakken

“

Student Arno Hoefakker vertelt vol enthousiasme over erfgoedhovenier zijn en hoe belangrijk het is om kennis bij te houden en ervaringen te delen:

“Bij Hoefakker werken we volgens de uitvoeringsrichtlijn ‘Hovenierswerk historische tuinen en parken’ (URL 6010). Medewerkers voor wie het relevant is, volgen daarom de opleiding Hovenier Historisch Groen, want daarin is ook de uitvoeringsrichtlijn (URL 6010) verwerkt.”

Hovenier Historisch Groen

Beginsituatie 2018 en opleidingswensen

Bij de start van dit deelproject, in het voorjaar van 2018, had het meld- en expertisepunt 'Specialistisch vakmanschap' van SBB al het initiatief genomen om voor het vakgebied van het historisch groen een keuzedeel 'Hovenierswerk groen erfgoed' te gaan ontwikkelen. Dit keuzedeel zou een plek moeten krijgen in de allround mbo-3-opleiding. Vanuit de branche bestond de wens om dit keuzedeel aan te vullen met actuele informatie.

Daarnaast werd door de branche het voornemen uitgesproken om, ter aanvulling op de toen recent ontwikkelde cursus 'Historische tuinen en parken', meerdere cursussen te gaan ontwikkelen, die één gehele opleiding zouden kunnen vormen. Al snel ontstond een lijst van onderwerpen die aan de orde zouden moeten of kunnen komen, waaronder beheer en aanleg, stinzenplanten, beheer van bloemenweides en ander weidebeheer, het snoeien van hoogstamfruit en leifruit, historische bestratingen en historisch plantmateriaal.

Doelstellingen

De voornaamste doelstellingen voor dit NCE-deelproject zijn:

- Het actualiseren en aanvullen van het in ontwikkeling zijnde keuzedeel 'Hovenierswerk groen in erfgoed'.
- Het ontwikkelen van een nieuwe opleiding voor hoveniers van groen erfgoed.
- In samenwerking met scholen en/of branche een start maken met de uitvoering van het vernieuwde keuzedeel en de nieuwe opleiding.

Activiteiten en resultaten

De groensector werkt al vanaf 2004 aan het inrichten van een structurele vorm van kennisoverdracht en kwaliteitsverbetering. De ontwikkeling van URL 6010 'Hovenierswerk historische tuinen en parken' door de stichting ERM was een eerste belangrijke stap. De volgende stap was het ontwikkelen van een goede opleiding, in overleg met alle betrokken partijen in de groensector. Door de Provincie Gelderland waren, samen met het Gelders Restauratie Centrum, inmiddels twee modules ontwikkeld. Deze zijn overgedragen aan NCE en (geactualiseerd en uitgebreid) ingevoegd in de complete opleiding. Deze bestaat uit 8 modules en omvat in totaal 30 lesdagen en een examendag.

De sector heeft afgezien van de verdere ontwikkeling van een keuzedeel over historisch groen voor het allround mbo. De reden hiervoor was dat er geen Agrarisch Opleidingscentrum (AOC) bereid werd gevonden om dit

keuzedeel te gaan geven. De middelen voor deze activiteit zijn, in overleg met OCW/RCE, besteed aan het ontwikkelen van de zeer uitgebreide opleiding 'Hovenier Historisch Groen'.

Laatstgenoemde opleiding wordt gegeven over een periode van 4 jaar. In 2021 is de eerste lichting van 15 deelnemers van start gegaan. In 2022 en 2023 volgden de tweede en derde lichting met wederom ieder 15 deelnemers. De sector geeft aan tevreden te zijn over de opleiding. Er is ruim voldoende animo om de opleiding jaarlijks te kunnen starten.

Hovenier Historisch Groen

HHG 1 – Introductie en organisatie historisch groen

HHG 2 – Ruimtelijke inrichting

HHG 3 – Bomen en bouselementen

HHG 4 – Heesters en hagen

HHG 5 – Moestuin en boomgaard

HHG 6 – Borders, bloemperken en kuiplanten

HHG 7 – Stinzenplanten

HHG 8 – Gazons en graslanden

“

“De modules van het NCE zijn geen vervanging van regulier onderwijs, maar een aanvulling op de kennis van de restaurator. Met de komst van het Restauratoren Register heeft het beroepsveld een stap gezet naar kwaliteitsborging en de daarbij horende permanente educatie. Registratie brengt namelijk de plicht tot het actief bijhouden van je kennis met zich mee.”

*Esther Wieringa, projectleider ontwikkeling studiemodules
Restauratoren Roerend Erfgoed*

Restauratoren Roerend Erfgoed

Beginsituatie 2018 en opleidingswensen

Voor het roerend erfgoed zijn er in Nederland op alle niveaus opleidingen (mbo, hbo en wo), maar uit onderzoek is gebleken dat er een inhoudelijke leemte is op niveau mbo+, ofwel het niveau tussen mbo en hbo. Hier zou een verdieping moeten plaatsvinden van de praktische vaardigheden en de theoretische kennis van de ambachtsman/ambachtswoman op het gebied van restauratie en conservering. Medio 2019 is overeengekomen dat NCE in nauw overleg met de beroepsgroep lesmateriaal zal ontwikkelen om in deze leemte te voorzien.

Doelstellingen

De voornaamste doelstellingen voor dit NCE-deelproject zijn:

- Het ontwikkelen van studiemodules ter verdieping van de theoretische kennis en praktische vaardigheden van de ambachtsman/ambachtswoman die op mbo-niveau werkzaam is in de restauratie en conservering van roerend erfgoed.
- In samenwerking met scholen en/of branche een start maken met de uitvoering van de studiemodules.

Activiteiten en resultaten

Na uitvoerig overleg met de branche is geconcludeerd dat het niet haalbaar is voor de beoogde beroepsgroep één opleiding te ontwikkelen. Dit komt vooral omdat er binnen het veld van de restauratoren van roerend erfgoed tientallen zeer uiteenlopende vakdisciplines te onderscheiden zijn. In goed overleg met de branche is daarop besloten om voor het vakgebied van de restauratoren van roerend erfgoed (met inbegrip van beschilderde oppervlakken in historische binnenruimten) een aantal disciplineoverstijgende studiemodules te

ontwikkelen. Binnen het masterplan zijn vier modules ontwikkeld, die afzonderlijk te volgen zijn. Elke module kan worden afgesloten met een certificaat van deelname. Van professionele restauratoren van roerend erfgoed wordt verlangd dat zij zich met regelmaat inzetten om hun kennis en vaardigheden op peil te houden en uit te breiden. Met NCE-certificaten kunnen zij aantonen dat zij dit doen. De studiemodules zullen zo worden ontwikkeld dat ze kunnen meetellen voor registratie (of verlenging ervan) in het Restauratoren Register dat door de stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg (ERM) wordt beheerd.

De organisatie van de 4 studiemodules is in 2023 van start gegaan. De deelnemers zijn restauratoren uit verschillende disciplines van het roerend erfgoed. Zij kunnen een keuze maken uit diverse specialismeoverstijgende onderwerpen, zoals basiskennis van chemie; documenteren in woord en beeld; ethiek van het restaureren; en kunstgeschiedenis. Bij sommige onderwerpen zullen de deelnemers, onder leiding van een ervaren docent, vanuit de eigen werkervaring met elkaar in gesprek gaan. Het doel hiervan is dat zij zich niet alleen nieuwe kennis eigen maken, maar dat er ook ruimte wordt geboden voor (zelf)reflectie en om inspiratie op te doen voor toepassingsmogelijkheden in de eigen restauratiepraktijk.

De branche heeft de wens uitgesproken dat er meer modules worden ontwikkeld. NCE blijft in gesprek met de branche en zal hopelijk in de toekomst de stap kunnen zetten om invulling te geven aan deze wens.

Restauratoren Roerend Erfgoed

Module 1 – Basischemie voor restauratoren

Module 2 – Documentatie in woord en beeld

Module 3 – Geschiedenis, theorie, ethiek en besluitvorming van conservering en restauratie

Module 4 – Kunstgeschiedenis voor restauratoren

“

Docent Joop Jansen wil de studenten laten ervaren wat je met lood kunt:

“Je moet snappen hoe lood werkt. Dat begint al bij hoe je over lood praat. Lood klop je bijvoorbeeld niet, je drijft het. Dat is een wezenlijk verschil. Lood is een bijzonder materiaal, heel flexibel en zacht en dus buigbaar. Dat is een enorm voordeel ten opzichte van zink of koper.”

Restauratie Leidekker & Loodgieter

Beginsituatie 2018 en opleidingswensen

De mbo-3-opleiding 'Leidekken en verwerken van lood, koper en zink in de monumentenzorg' is in het najaar van 2015 weggefallen als gevolg van het faillissement van het bouw-opleidingscentrum voor gespecialiseerde aannemers (BGA) in Boxtel. Het NCE zal deze opleiding, in geactualiseerde en uitgebreide vorm, terugbrengen.

Doelstellingen

De voornaamste doelstellingen voor dit NCE-deelproject zijn:

- Het ontwikkelen van een nieuwe (geactualiseerde en uitgebreide) opleiding 'Leidekken en verwerken van lood, koper en zink in de monumentenzorg'.
- In samenwerking met scholen en/of branche een start maken met de uitvoering van de nieuwe opleiding.

Activiteiten en resultaten

NCE heeft in overleg met de Nederlandse Vereniging van Leidekkers (NVVL) de in 2015 opgeheven opleiding 'Leidekken en verwerken van lood, koper en zink in de monumentenzorg' in geactualiseerde en uitgebreide vorm teruggebracht. De uitvoeringsrichtlijnen URL 4010 'Historisch leidak' en URL 4011 'Metalen dakbedekkingen en goten bij monumenten' vormen nu een integraal onderdeel van het lesmateriaal. De opleiding sluit aan bij de huidige restauratiepraktijk en voldoet aan de wensen van bedrijven van restauratieleidekkers en -loodgieters.

In september 2021 is de opleiding van start gegaan met 17 deelnemers. Zij hebben de opleiding in maart 2022 afgerond. Naar verwachting zal in 2023 of 2024 een volgende lichting van start gaan. De NVVL heeft aangegeven dat de opleiding voldoet aan de wensen.

Gaandeweg het ontwikkelingstraject heeft branchevereniging 'De Zinkmeesters' belangstelling getoond voor de lesstof over lood, koper en zink. Deze branchevereniging heeft het NCE verzocht om een compacte opleiding voor de doelgroep van de zinkwerker in de monumentenzorg te ontwikkelen. NCE heeft met genoegen aan dit verzoek voldaan.

Basisdeel: Restauratie Leidekker & Loodgieter

Organisatie Bouwproces + Bouwgeschiedenis (OB)

OB 1 – Algemene introductie monumentenzorg

OB 2 – Introductie historische bouwtechniek

OB 3 – Uitvoeringsrichtlijnen onderhoud en restauratie

OB 4 – Organisatie van het bouwproces in de restauratie

OB 5 – Voorbereidende werkzaamheden

OB 6 – Samenwerking met andere vakdisciplines

Theoretische vakken

Profieldeel: Restauratie Leidekker

LD 1 – Leien, bevestigingsmiddelen en gereedschappen

LD 2 – Dekken in Maasdekking

LD 3 – Dekken bijzondere vormen in Maasdekking

LD 4 – Dekken in Rijndekking

LD 5 – Dekken bijzondere vormen in Rijndekking

Praktijkgerichte vakken

Profieldeel: Restauratie Loodgieter

LG 1 – Historische kapconstructies

LG 2 – Gereedschappen en de materialen lood, koper en zink

LG 3 – Smeed- en verguldwerk

LG 4 – Goten en hemelwaterafvoeren

LG 5 – Loden dakbedekking

LG 6 – Koperen dakbedekking

LG 7 – Zinken dakbedekking

Praktijkgerichte vakken

Op een zonovergoten middag ontvingen bij de BouwSchool Breda 15 vaklieden het NCE-diploma Specialist Restauratie Timmeren en 1 vakman het NCE-diploma Specialist Restauratie Metselen.

“Wat een knappe prestatie. Dit is drie keer winst. Eén voor jullie als vaklieden, twee voor de restauratiesector en drie voor Nederland, want zonder vaklieden vervalt ons erfgoed.”

Maxime Verhagen, voorzitter Bouwend Nederland en NCE-ambassadeur

Restauratie Metselen, Restauratie Timmeren en Restauratie Voegen

Beginsituatie 2018 en opleidingswensen

In de periode van september 2014 tot september 2018 heeft de erfgoedsector binnen het project Centrum voor Restauratietechniek de volgende drie opleidingen ontwikkeld:

- Specialist Restauratie Metselen, op mbo-4-niveau.
- Specialist Restauratie Timmeren, op mbo-4-niveau.
- Restauratie Voegen, op mbo-3-niveau.

Na afronding van dit door het Regionaal Investeringsfonds mbo mogelijk gemaakte project, is in 2017 het NCE opgericht. De drie kort tevoren ontwikkelde opleidingen zijn in deze nieuwe opleidingsinstelling ondergebracht.

In september 2018 hebben het NCE en de betrokken branches vastgesteld dat het gewenst is de genoemde opleidingen aan te vullen met diverse nog ontbrekende onderdelen, zoals de examinering (incl. validering) en het keuzedeel Duurzaam Restaureren.

Doelstellingen

De voornaamste doelstellingen voor deze drie NCE-deelprojecten zijn:

- De recent ontwikkelde opleidingen 'Specialist Restauratie Metselwerk', 'Specialist Restauratie Timmerwerk' en 'Restauratie Voegen' aanvullen met de ontbrekende onderdelen.
- In samenwerking met scholen en/of branche een start maken met de uitvoering van de nieuwe opleidingen.

Activiteiten en resultaten

De drie opleidingen zijn in de periode september 2018 tot juli 2019 aangevuld met:

- Lesmateriaal, waaronder beeldmateriaal en powerpoint-presentaties.
- Examenvragen en -opdrachten.

Daarnaast is aandacht geschonken aan de validering van de examens. ►

Basisdeel: Restauratie Metselen

VAK 1

Bouwgeschiedenis (BG)

BG 1 – Historie bouwtechniek

BG 2 – Beleven en behouden van bouwkundig erfgoed

BG 3 – Kastelen en historische buitenplaatsen

BG 4 – Verdedigingswerken

BG 5 – Kerken en kloosters

BG 6 – Torens

BG 7 – Openbare gebouwen

BG 8 – Woonhuizen

BG 9 – Boerderijen

BG 10 – Bouwhistorie

BG 11 – Bouwsporen in metselwerk

BG 12 – Bouwsporen in timmerwerk

VAK 2

Organisatie Bouwproces (OB)

OB 1 – Organisatie van het bouwproces in de restauratie

OB 2 – Uitvoeringsrichtlijnen onderhoud en restauratie

OB 3 – Bestekken en werkomschrijvingen

OB 4 – Inkoopproces en keuring materialen

OB 5 – Opname bouwkundige staat

OB 6 – Voorbereiding werkzaamheden

Theoretische vakken

Profieldeel: Restauratie Metselen

RM 1 – Instandhouding historisch metselwerk

RM 2 – Materialen in de restauratie

RM 3 – Voorbereidende werkzaamheden

RM 4 – Functioneel metselwerk

RM 5 – Bijzondere constructies

RM 6 – Overspanningen van muuropeningen en ruimtes

RM 7 – Inboeten en herstellen scheuren

RM 8 – Metselen - Varia

RM 9 – Wand- en vloerafwerking

RM 10 – Aanverwante disciplines

RM 11 – Installaties, energiebesparing, flora en fauna

Praktijkgerichte vakken

Basisdeel: Restauratie Timmeren

VAK 1 Bouwgeschiedenis (BG)	VAK 2 Organisatie Bouwproces (OB)
BG 1 – Historie bouwtechniek	OB 1 – Organisatie bouwproces in de restauratie
BG 2 – Beleven en behouden van bouwkundig erfgoed	OB 2 – Uitvoeringsrichtlijnen onderhoud en restauratie
BG 3 – Kastelen en historische buitenplaatsen	OB 3 – Bestekken en werkomschrijvingen
BG 4 – Verdedigingswerken	OB 4 – Inkoopproces en keuring materialen
BG 5 – Kerken en kloosters	OB 5 – Opname bouwkundige staat
BG 6 – Torens	OB 6 – Voorbereiding werkzaamheden
BG 7 – Openbare gebouwen	
BG 8 – Woonhuizen	
BG 9 – Boerderijen	
BG 10 – Bouwhistorie	
BG 11 – Bouwsporen in metselwerk	
BG 12 – Bouwsporen in timmerwerk	
Theoretische vakken	

Profieldeel: Restauratie Timmeren

RT 1 – Instandhouding historisch timmerwerk	
RT 2 – Materialen in de restauratie	
RT 3 – Voorbereidende werkzaamheden	
RT 4 – Conservering	
RT 5 – Repareren en vernieuwen van gebinten, balklagen, constructieve vloeren en houten wanden	
RT 6 – Repareren en vernieuwen kapconstructies	
RT 7 – Repareren en vernieuwen kozijnen, ramen, deuren	
RT 8 – Repareren en vernieuwen binnentimmerwerk, stucplafonds en trappen	
RT 9 – Repareren en vernieuwen bijzondere houtconstructies	
RT 10 – Aanverwante disciplines	
RT 11 – Installaties, energiebesparing, flora en fauna	
RT 12 – Overspanningen van muuropeningen en ruimtes	
Praktijkgerichte vakken	

Basisdeel: Restauratie Voegen

VAK Organisatie Bouwproces (OB)	
OB 1 – Organisatie bouwproces in de restauratie	
OB 2 – Introductie historische bouwtechniek	
OB 3 – Bouwhistorie en bouwsporen in metselwerk	
OB 4 – Uitvoeringsrichtlijnen onderhoud en restauratie	
OB 5 – Organisatie van het bouwproces in de restauratie	
OB 6 – Voorbereidende werkzaamheden	
Theoretische vakken	

Profieldeel: Restauratie Voegen

RV 1 – Instandhouding van metselwerk	
RV 2 – Materialen in de restauratie	
RV 3 – Voorbereidende werkzaamheden	
RV 4 – Reinigen en conserveren van metsel- en voegwerk	
RV 5 – Repareren en vernieuwen van metsel- en voegwerk	
RV 6 – Bepalen van de juiste voegmortel	
RV 7 – Wapenen van metselwerk	
RV 8 – Herkennen en aanbrengen standaard voegtypes	
RV 9 – Aanbrengen bijzonder voegwerk	
RV 10 – Aanverwante disciplines	
Praktijkgerichte vakken	

“

“De opleiding biedt mij zo’n verrijking. Ik leer iedere vrijdag (de lesdag) iets wat ik de maandag erop direct kan gebruiken. Ik wil nu ook andere opdrachten aan gaan nemen. Inmiddels heb ik een aantal verkennende bouwhistorische onderzoeken gedaan. Dat wil ik na de opleiding verder gaan ontwikkelen. Om dat te kunnen, moet je echt deze studie volgen, want anders zie je dingen over het hoofd, je kunt dan niet goed waarde toekennen aan een pand en zijn onderdelen.”

*Wouter Strien, Peters Bouwkundig Advies, Milsbeek
(student opleiding Professional Restauratie)*

Professional Restauratie

Beginsituatie 2018 en opleidingswensen

De voorloper van de bestaande opleiding is circa 30 jaar geleden ontwikkeld onder de naam 'Restauratiemedewerker'. In 2012-2013 werd deze opleiding ingrijpend geactualiseerd. Onder de naam 'Professional Restauratie' werd vervolgens een frisse herstart gemaakt. De doelgroep van deze kaderopleiding op mbo-4-niveau omvat medewerkers van onder meer restauratiebouwbedrijven, overheden, architecten- en adviesbureaus en monumentenwachten. Gebleken is dat er behoefte bestaat aan aanvullend lesmateriaal. Er is afgesproken dat het NCE dit, in samenwerking met de belanghebbende branches, zal ontwikkelen.

Doelstellingen

De voornaamste doelstellingen voor dit NCE-deelproject zijn:

- Het aanvullen van de in 2012-2013 geactualiseerde opleiding 'Professional Restauratie' met de ontbrekende onderdelen.
- In samenwerking met scholen en/of branche een start maken met de uitvoering van de vernieuwde opleiding.

Activiteiten en resultaten

De bestaande opleiding 'Professional Restauratie' is aangevuld met:

- Lesmateriaal, waaronder beeldmateriaal en powerpoint-presentaties.
- Aanpassing van examenvragen en -opdrachten.

Daarnaast is aandacht geschonken aan de validering van de examens. De opleiding zal als brancheopleiding verder gaan bij het NCE, gelet op het feit dat de laatste twee mbo-locaties die deze opleiding nog aanboden, onvoldoende mogelijkheden hebben om dit te continueren.

THEORETISCHE VAKKEN

Leslijn 1

Constructies, materialen en gereedschappen

Leslijn 2

Architectuur- en bouwgeschiedenis

Leslijn 3

Planvorming en organisatie

Leslijn 4

Wettelijke regelingen monumentenzorg

PRAKTIJKOPDRACHTEN

NAAR KEUZE PASSEND BIJ HET UITSTROOMPROFIEL – 1E LEERJAAR

Projectverslag 1

Planvorming, voorbereiding of uitvoering

Projectverslag 2

Planvorming, voorbereiding of uitvoering

VERPLICHT VOOR HET EXAMEN – 2E LEERJAAR

Projectverslag 3

Constructief herstel van een onderdeel van een monument

Projectverslag 4

Opdracht afhankelijk van uitstroomprofiel

Projectverslag 5

Maken van instandhoudingsplan

“

“Naar de mening van De Zinkmeesters gaat de kwaliteit van het geleverde zinkwerk in het hele land hard achteruit. Om kwaliteit te kunnen leveren, moest er iets gebeuren en dat is deze opleiding geworden. Het is een opleiding die echt iets inhoudt. Bij reguliere opleidingen is zinkwerk vaak een ondergeschoven kindje en de docenten, verder niets ten nadele van hen, oefenen het vak zelf niet uit. Dan kun je het vak niet overbrengen. Er zijn wel korte cursussen, maar die zijn te beperkt om echt iets te leren over het werken aan monumenten. Ik ben blij dat er nu een goede opleiding is voor zinkwerkers die zich willen specialiseren in het werken aan erfgoed.”

Klankbordgroeplid Jarno van Wely, Van Wely Leidekkers

Restauratie Zinkwerker

Beginsituatie en opleidingswensen

Dit bijzondere vakgebied was aanvankelijk niet opgenomen in het masterplan. Pas na de afronding van het deelproject 'Opleiding Restauratie Leidekker en Loodgieter' meldde de branchevereniging 'De Zinkwerkers' zich bij NCE met het verzoek om een opleiding 'Restauratie Zinkwerker' te ontwikkelen. Na enkele inspirerende kennismakingsgesprekken met een zeer enthousiast verenigingsbestuur en na overleg met de NVVL (leidekkers) werd besloten een verzoek voor te leggen aan subsidieverstrekker OCW en RCE om binnen het te besteden Masterplanbudget een start te mogen maken met het ontwikkelen van deze nieuwe opleiding. Dit verzoek werd gehonoreerd, zodat we aan de slag konden gaan.

Doelstelling

Het ontwikkelen van een compacte brancheopleiding voor de Restauratie Zinkwerker. De Uitvoeringsrichtlijn voor metalen dakbedekkingen en goten (URL 4011) vormt een integraal onderdeel van het lesmateriaal. De opleiding sluit aan bij de huidige restauratiepraktijk en de wensen van zinkwerkers die werkzaam zijn in de monumentenzorg.

Activiteiten en resultaten

Vanaf begin 2023 is, in samenspraak met De Zinkmeesters en de Nederlandse Vereniging van Leidekkers (NVVL), het opleidingsprogramma ontwikkeld. Tevens is direct gestart met het ontwikkelen van de lesstof. De opleiding zal bestaan uit 16 lesdagen, die verspreid over twee winterperiodes worden georganiseerd. De eerste lichting zal in het najaar van 2023 starten.

Restauratie Zinkwerker

RZ 1 – Gereedschappen en materiaal

RZ 2 – Zink

RZ 3 – Koper

RZ 4 – Lood

“

“Ik heb de metselaar-studenten begeleid bij het maken van steensmuren, dat komt in de allround opleiding metselen niet aan de orde. De metselaars hebben vier metselverbanden geleerd en ze hebben hun hersens gekraakt op het berekenen van het juiste verband met een drieklezoor. Ze kregen twee kloostermoppen; de opdracht was te beredeneren hoe je de juiste maat bepaalt. Daarna hebben we deze opdracht gedaan met een ander formaat; ze hebben het kunstje nu door.”

Docent en tevens coördinator van de NCE-Erfgoedschool Leon Bakker over de 5 trainingsdagen (40 contacturen) van de keuzedelen Basis Restauratie Timmeren en Basis Restauratie Metselen voor Koning Willem I College, Curio en ROC van Nijmegen

Erfgoed op school

Beginsituatie 2018 en wensen

NCE wil meer en vooral jonge mensen in aanraking brengen met de erfgoedbranche. In deze bijzondere sector is voor velen een mooie loopbaan weggelegd en er is grote behoefte aan gekwalificeerd personeel.

NCE gaat daarom het benaderen van jonge mensen breed aanpakken. Er wordt gebruikgemaakt van het NCE-netwerk om regionaal en lokaal partijen bij elkaar te brengen. Er lopen reeds veel (kleinschalige) succesvolle initiatieven die navolging verdienen. Denk bijvoorbeeld aan de klassendagen voor basisscholen en juniorgidsen van Open Monumentendag, demonstraties van restauratieambachten op (basis)scholen en excursies van (basis)scholen naar restauratiebedrijven.

NCE draagt graag bij aan het uitbouwen van deze en vele andere goede initiatieven, maar heeft zelf ook tal van ideeën om het restauratievak breder onder de aandacht te brengen. Zo wordt gedacht aan het opzetten van een infrastructuur voor excursies, stages en ateliers op topprojecten voor verschillende opleidingen. Een ander idee is om actief aanwezig te zijn op social media.

Gedurende dit deelproject dient een structuur te worden opgezet om de makelaarsfunctie van NCE in de toekomst kostendekkend te kunnen uitvoeren.

Doelstellingen

De doelstellingen voor dit (afwijkende) NCE-deelproject zijn afgestemd op de drie doelgroepen die worden onderscheiden.

- Doelgroep 1 omvat basisscholieren (bovenbouw), middelbare scholieren (vmbo, havo, vwo en gymnasia), mbo'ers en hbo'ers. Doelen zijn jongeren in aanraking brengen met erfgoed en restauratie (het ambacht), de mogelijkheden voor een loopbaan in deze sector schetsen en, in het verlengde hiervan, het imago van de restauratiebranche versterken en de instroom naar opleidingen en bedrijven in de erfgoedsector bevorderen.
- Doelgroep 2 omvat volwassenen die werkzaam zijn in een vakdiscipline waar specialisatie in restauratiewerk tot de mogelijkheden behoort, alsmede werkgevers van deze volwassenen. Doel is de deelname van volwassenen aan restauratieopleidingen te bevorderen.
- Doelgroep 3 omvat de branchegroepen van erfgoeddisciplines, diverse belangengroeperingen in de erfgoedsector, overheden en scholen. Doelen zijn het bestaan van NCE en zijn koepelfunctie op het gebied van brancheopleidingen meer bekendheid geven en, in het verlengde hiervan, een bredere interesse en meer draagvlak verwerven voor het ontwikkelen, actueel houden en organiseren van erfgoedopleidingen. ►

Activiteiten en resultaten

Ook de activiteiten en resultaten worden hierna per doelgroep beschreven.

Doelgroep 1

NCE heeft in de projecttijd diverse initiatieven ontplooid gericht op het basis- en voortgezet onderwijs. De meest in het oog springende activiteiten waren socialmedia-campagnes onder de noemer 'Toekomst in erfgoed' voor jongeren tussen 10 en 18 jaar. Hiervoor zijn fotoseries en korte films gemaakt van jonge restauratievakmensen aan het werk in alle restauratiedisciplines. De campagne, die werd uitgevoerd met ondersteuning van Indrukwekkend (bureau voor jongerencommunicatie), heeft geleid tot veel aandacht van de doelgroep. In 2019 en 2020 zijn 13 korte vakfilmpjes gemaakt; deze zijn te zien op de site van NCE. Vanaf begin 2020 tot en met eind 2022 zijn de filmpjes, via de social media kanalen YouTube, Facebook en Instagram, voorzien van pakkende teksten en een test, gericht verspreid onder de doelgroep. De NCE-berichten zijn honderdduizenden keren gezien, gedeeld en geliket. Het doel van de campagne – interesse wekken voor een toekomstig beroep in de erfgoedbranche – is hiermee ruimschoots bereikt.

Doelgroep 2

Het bevorderen van deelname aan restauratievakopleidingen heeft vooral plaatsgevonden in overleg met de 18 brancheverenigingen die in de verschillende vakdisciplines actief zijn. De leden van deze verenigingen zijn actief betrokken bij de ontwikkeling van de opleidingen en zijn in de gelegenheid gesteld inbreng te leveren, zodat de inhoud goed zou aansluiten op het desbetreffende vakgebied.

Zodra de opleiding van een vakdiscipline gereed was om van start te gaan, werd dit binnen de ledenvergaderingen van de betrokken branches gemeld. NCE heeft bij meerdere verenigingen zelf uitleg kunnen geven. Op deze manier werden de branches breed, actief en sterk inhoudelijk geïnformeerd. Daarnaast heeft NCE alle leden van alle branches via digitale nieuwsbrieven en telefonisch contact rechtstreeks benaderd over de inhoud en de start van de opleidingen. Ook diverse relevante vakbladen hebben artikelen over de start van nieuwe erfgoedopleidingen opgenomen. De NCE-nieuwsbrieven bereikten veel geïnteresseerden en de NCE-website werd steeds vaker bezocht. Hierdoor konden alle nieuwe opleidingen van start gaan en is er ook voldoende belangstelling voor volgende lichtingen van de opleidingen: voor bijna alle opleidingen bestaan inmiddels wachtlijsten.

Doelgroep 3

NCE is niet alleen actief in contact met de brancheverenigingen (zie doelgroep 2), maar spreekt ook met opleidingsinstellingen, erfgoedorganisaties en overheden. Het organiseren van erfgoedopleidingen in het bekostigde onderwijs is nog maar zeer beperkt mogelijk voor de kleinschalige gespecialiseerde restauratieberoepen. Toch wordt voortdurend gekeken naar mogelijkheden om nauw samen te werken met ROC's en vakscholen, zodat jongeren al tijdens hun allround opleiding in aanraking komen met restauratie/erfgoed. Dit blijkt vooral goed mogelijk te zijn via 'keuzedelen'. Hoewel veel mbo's slechts enkele keuzedelen aanbieden, die doorgaans geen relatie hebben met erfgoed, besluiten scholen langzaam maar zeker om vaker ook een keuzedeel op het gebied van erfgoed op het programma te zetten.

Pilot NCE-Erfgoedschool

NCE probeert deze ontwikkeling verder te stimuleren door goede lesstof te ontwikkelen voor de keuzedelen voor restauratietimmeren en -metselen. Daarnaast is, in samenwerking met enkele ROC's, Bouwmensen-organisaties en restauratiebouwbedrijven, een pilot gestart onder de naam 'NCE-Erfgoedschool'. In deze pilot wordt aan allround BBL-studenten timmeren of metselen een leer-werkplek aangeboden bij een restauratiebouwbedrijf. De BBL-stage wordt begeleid door een NCE-docent. Ook volgen deze studenten een keuzedeel over restauratie, dat door NCE-docenten wordt gegeven.

“

Heel veel wordt gerestaureerd zonder kennis, maar hier kun je de kennis opdoen, zodat het goed gebeurt.”

Student die deelneemt aan de NCE-Erfgoedschool

“

De weg naar restauratievakmanschap in het smeden

Pascal leerde vanaf zijn 15de jaar het vak in de praktijk van zijn vader. Een opleiding Restauratie Smeden bestaat niet, daarvoor is het vakgebied te kleinschalig. Dus verdiepte hij zijn kennis van het restauratievak via allerlei cursussen, onder andere van het Nationaal Restauratie Centrum: “Heel interessant, vooral ook om meer te leren over stijlen en waarom dingen er uitzien zoals ze er uitzien. Het is belangrijk te weten wie de architecten waren van de monumenten waar je aan werkt.” Pascal heeft met zijn kennis van de restauratie en het smeden een bijdrage geleverd in de commissie

van de Stichting ERM die de Uitvoeringsrichtlijn Historisch Metaal (ferro) (URL 4012) ontwikkelde: “Met meerdere smeden hebben we gespard over hoe je het vak uitoefent. Dat was heel leuk en leerzaam. Je bent nooit uitgeleerd. Je blijft je verwonderen hoe onze voorgangers al dat fantastische historische smeedwerk toch zo hebben kunnen maken.” Dat Pascal gepassioneerd met zijn vak bezig is blijkt wel uit het feit dat hij in 2018 zijn meestersmid haalde en de jongste meestersmid van Nederland werd.

Pascal Tupker, Kunst- en siersmederij Rein Tupker, Soest

Restauratie Smeden

Beginsituatie 2018 en opleidingswensen

De beroepsgroep van de restauratiesmeden werkt met een keuzedeel 'Smeden', dat kan worden aangeboden in allround mbo-3-opleidingen in de metaalsector. Dit keuzedeel wordt echter maar weinig gegeven door ROC's. De inhoud van het keuzedeel dient te worden geactualiseerd en te worden uitgebreid met diverse nu nog ontbrekende restauratievaardigheden. Ook het lesmateriaal, waaronder de boeken 'Basisvaardigheden Smeden' en 'Gevorderd Smeden', is toe aan een update.

Daarnaast hechten de restauratiesmeden aan een curriculum voor de meestersmid. De wens bestaat dat NCE hiervoor een opleidingsprogramma ontwikkelt. Daarin dient aandacht te worden geschonken aan onder meer bronssmeden, vuurlassen en het patineren van metalen.

Het idee is dat docenten smeedwerk gaan meedraaien in de NCE-docentenpool. Als voorbereiding hierop zullen zij deelnemen aan trainingen in didactische vaardigheden.

Doelstellingen

De voornaamste doelstellingen voor dit NCE-deelproject zijn:

- Het actualiseren en aanvullen van het bestaande keuzedeel 'Smeden' op mbo-3-niveau.
- Het ontwikkelen van een curriculum tot meestersmid.
- Het trainen van docenten.

Activiteiten en resultaten

Tussen oktober 2018 en september 2019 hebben het Nederlands Gilde van Kunst-, Sier- en Restauratiesmeden (NGK) en NCE vijfmaal overleg gehad om de opleidingswensen door te nemen en uit te werken. Het NGK is de landelijke vereniging van restauratiesmeden en telt 55 leden. Deze leden hebben gezamenlijk een landelijke instroombehoefte van 5 personen per jaar.

Op basis van de gesprekken heeft NCE allereerst een plan van aanpak opgesteld om een bestaande opleidingsmodule 'Smeden' te actualiseren en om te vormen tot een volwaardig keuzedeel dat in het allround mbo kan worden aangeboden. Ook is uitvoerig gesproken over een op te zetten curriculum tot meestersmid en het trainen van docenten. In de overleggen is echter het gezamenlijk inzicht ontstaan dat deze beroepsgroep nog stappen heeft te zetten, alvorens aan het uitwerken van de ambitieuze opleidingswensen kan worden begonnen.

Het NGK stelt zich ten doel om zich als branchevereniging eerst te gaan richten op de promotie van het smeedvak. Het is belangrijk dat meer jongeren kiezen voor dit bijzondere en zeer gespecialiseerde ambacht. Binnen het masterplan versterkt het NCE deze activiteiten vanuit het deelproject 'Toekomst in Erfgoed'. Daarnaast wil NGK duurzame samenwerkingen met het bekostigde onderwijs gaan opbouwen. Pas in een volgende fase kan worden gedacht aan het actualiseren en ontwikkelen van (nieuwe) lesstof door NCE. Na overleg met OCW/RCE zijn de niet-bestede middelen voor dit deelproject toebedeeld aan andere deelprojecten.

“

“Het keuzedeel leert je waaróm je iets op een bepaalde manier aanpakt, bijvoorbeeld bij een afwatering”, vindt Bart. “Ook leer je hoe jouw werk in relatie staat tot de andere disciplines, je weet meer wat je eigen vak inhoudt in het totale restauratieproces. En je begrijpt meer over de geschiedenis en de bouwstijl van het monument waar je aan werkt. Dat maakt het keuzedeel waardevol. Restauratie stenhouwen is een prachtig vak, je creëert iets, je maakt iets moois en je werkt aan de mooiste monumenten, echte ‘landmarks’ zoals de Cuneratoren in Rhenen, de Sint-Janskathedraal in Den Bosch en de Domtoren in Utrecht. Het vak is heel tastbaar en dat maakt het mooi. Met meer achtergrondkennis wordt het nog een beetje mooier.”

Bart Woudenberg, secretaris van de VRS en projectleider bij Slotboom Steenhouwer las mee bij de ontwikkeling van het keuzedeel Restauratie Steenhouwen

Restauratie Steenhouwers

Beginsituatie 2018 en opleidingswensen

Binnen de vakdiscipline bestond de wens om in de algemene vakopleiding meer aandacht te schenken aan het ambacht van restauratiesteenhouwer. Hiertoe zou, aanvullend op de bestaande mbo-2/mbo-3-opleiding 'Allround Natuursteenbewerker', die loopt bij ROC Midden Nederland, een keuzedeel 'Restauratie steenhouwwerk' moeten worden ontwikkeld. Daarnaast wordt gedacht aan het ontwikkelen van een nieuwe opleiding voor deze vakdiscipline.

Doelstellingen

De voornaamste doelstellingen voor dit NCE-deelproject zijn:

- Het actualiseren en aanvullen van het keuzedeel 'Restauratie Steenhouwwerk'.
- Het ontwikkelen van een nieuwe opleiding Restauratie Steenhouwwerk.
- In samenwerking met scholen en/of branche een start maken met de uitvoering van het vernieuwde keuzedeel en de nieuwe opleiding.

Activiteiten en resultaten

De Vereniging van Restauratie Steenhouwers (VRS) telt vier leden. Daarmee is de steenhouwersbranche de meest kleinschalige binnen het palet van restauratiedisciplines. De instroom in de bedrijven is op jaarbasis erg klein.

In de beginfase van dit deelproject heeft overleg plaatsgevonden met de VRS over de uitwerking van de opleidingswensen. De vier leden van de branchevereniging maken gebruik van instromers vanuit de opleiding 'Allround Natuursteenbewerker' op mbo-niveau 2 en 3 aan ROC Midden Nederland. De aankomende steenhouwers worden binnen de restauratiebedrijven verder opgeleid. Uit nader overleg met de VRS bij de start van het project is gebleken dat deze opleiding in de basis voldoet voor deze kleine beroepsgroep. Wel bestaat bij de VRS en bij ROC Midden Nederland de wens de lesstof van de allround opleiding op onderdelen aan te passen en aan te vullen, en wel zodanig dat de studenten tijdens deze allround opleiding tot natuursteenbewerker ook basiskennis over restauratiewerk opdoen. In deze behoefte kan worden voorzien door voor de reguliere opleiding een keuzedeel 'Restauratie' te ontwikkelen. Vervolgens heeft NCE opdracht gegeven zo'n keuzedeel te ontwikkelen aan 'Concreet Onderwijsproducten', ontwikkelaar van onderwijsproducten voor vakmensen. Deze organisatie heeft al eerder lesmateriaal ontwikkeld voor ROC Midden Nederland. De leden van de VRS en de docent van ROC Midden Nederland leveren tijdens het ontwikkeltraject input en lezen de lesstof mee. Inmiddels is het keuzedeel gereed. Het wordt naar tevredenheid toegepast in de allround mbo-3-opleiding bij ROC Midden Nederland.

In gezamenlijk overleg met de branche is besloten dat het ontwikkelen van een aanvullende restauratieopleiding niet zinvol is, met name omdat er hiervoor structureel te weinig deelnemers zullen zijn. Na overleg met OCW/RCE zijn de niet-bestede middelen voor dit deelproject toebedeeld aan andere deelprojecten.

Keuzedeel Restaureren Natuursteen

- 1 - Uitvoeringsrichtlijn URL 4007
- 2 - Materiaalkennis
- 3 - Repareren
- 4 - Vervangen
- 5 - Traceringen en profilering
- 6 - Balustrades
- 7 - Stoeppen
- 8 - Mortelreparatie
- 9 - Materieel, gereedschap en onderhoud
- 10 - Geschiedenis van de bouwkunst

“

Alle VAWR-leden zijn in het bezit van het certificaat 'Erkend restauratie-architectenbureau', volgens de erkenningsregeling voor restauratie-architectenbureaus.

Restauratie Architecten

Beginsituatie en opleidingswensen

De Vereniging van Architecten Werkzaam in de Restauratie (VAWR) is een branchevereniging van gecertificeerde, erkende restauratie-architectenbureaus. Het werken aan cultureel erfgoed vraagt om gedegen expertise en kwaliteit. De vereniging zet zich in voor hoogwaardige restauratie en transformatie van monumenten in ons land. Alle VAWR-leden zijn in het bezit van het certificaat 'Erkend restauratie-architectenbureau', volgens de erkenningsregeling voor restauratie-architectenbureaus. Deze certificering wordt periodiek met een onafhankelijke beoordelingsprocedure getoetst.

De 24 aangesloten bureaus zijn alle gecertificeerd onder de volgende richtlijnen:

- De beoordelingsrichtlijn Erkend Restauratie-Architect (BRL 1000) (voorheen GEAR) als procesdocument voor bureaukwaliteit.
- De uitvoeringsrichtlijn (URL 1001) voor restauratievisie en ontwerp met betrekking tot transformatie, onderhoud, restauratie en verduurzaming.
- De uitvoeringsrichtlijn (URL 2001) voor technische uitwerking en bouwbegeleiding van transformatie, onderhoud, restauratie en verduurzaming.

Deze richtlijnen worden beheerd door de stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg (ERM). De audits worden uitgevoerd door een onafhankelijke geaccrediteerde certificerende instelling.

Er bestaat geen afzonderlijke opleiding tot restauratie-architect. De VAWR onderzoekt al enige tijd de mogelijkheden om tot een goed opleidingstraject voor jonge medewerkers van haar ledenbedrijven te komen.

Doelstellingen en resultaten

Om de door de Wet op de Architectentitel (WAT) beschermde titel van architect te mogen dragen en ingeschreven te worden in het architectenregister, moet na een allround architectenopleiding een 2 jaar durend traject doorlopen worden waarin nadere kennis en vaardigheden worden vergaard. De eindtermen die door het Bureau Architectenregister zijn ontwikkeld, sluiten maar gedeeltelijk aan bij de eisen die het werken in de monumentenzorg stelt. De VAWR onderzocht waar deze eindtermen specifiekere kunnen worden gemaakt voor dit specialisme. Dit resulteerde in een inventarisatie van onderwerpen waarmee de eindtermen aangevuld en/of uitgebreid zouden kunnen worden voor het vak van restauratiearchitect.

Het voormelde tweejarige ervaringstraject kan via een zelfstandige route of via een bijvoorbeeld door de Bond van Nederlandse Architecten (BNA) georganiseerde route worden ingevuld. Deze tweede route, het zogeheten Professioneel Ervarings Programma (PEP), wordt door een groot deel van de afgestudeerden gevolgd. Jaarlijks nemen zo'n 100 tot 150 studenten hieraan deel. Het programma en curriculum zijn interdisciplinair vanuit de 4 registerdisciplines; architect, stedenbouwkundige, landschapsarchitect en interieurarchitect.

De VAWR is in gesprek gegaan met de PEP-organisatie om algemene erfgoed-uitgangspunten in het integrale curriculum van dit PEP-traject te voegen. Denk daarbij aan onderwerpen als projectdefinitie, ontwerpproces en participatie bij erfgoed, maar ook financiën, ethiek, politiek en wet- en regelgeving bij restauratie, herbesteding en onderhoud van monumenten en de organisatie van het bouwproces van een restauratieproject.

De PEP-organisatie heeft het voorstel voor een uitbreiding van het curriculum omarmd. Het uitwerken van de voorgestelde aanpassingen voor de 16 PEP-modules is door de VAWR, met ondersteuning vanuit de Masterplan-subsidie van NCE, uitgevoerd in de eerste helft van 2023. De implementatie is van start gegaan bij de eerste lichter deelnemers aan het PEP-traject in het derde kwartaal van 2023.

Op eventueel benodigde aanpassing van de eindtermen in het Architectenregister is vanuit de VAWR georiënteerd met een klein deel van de Masterplan-subsidie. Er heeft een gesprek plaatsgevonden met het Architectenregister, het College van Rijksadviseurs, de branches en opleidingen. Het vervolg hierop dient in de toekomst nader ingevuld te worden.

Naast deze aanvulling van basis-erfgoedkennis in het PEP-traject, ambieert de VAWR om een serie korte studiemodules voor startende restauratiearchitecten te ontwikkelen. Deze modules kunnen aansluitend op het PEP-traject gevolgd worden, maar zijn ook interessant voor architecten die reeds in de beroepspraktijk werkzaam zijn. In deze modules kan dieper worden ingegaan op verschillende thema's die buiten het kader van de in het PEP behandelde algemene erfgoed-uitgangspunten vallen. Denk daarbij aan onderwerpen als architectuurgeschiedenis, onderzoek, techniek, verduurzaming, uitvoeringsrichtlijnen, energietransitie, herbesteding en circulariteit. Ook bij de ontwikkeling en organisatie van deze modules zal samenwerking met het NCE worden gezocht.

“De restauratiesector verdient goed onderwijs. Dat is nodig om de kwaliteit van restauratiewerk hoog te houden en de kwaliteitsketen voor de instandhouding van monumenten te versterken. De samenwerking binnen de branches loopt nu goed. Agnes van Alphen (NCE-projectleider) en Klaas Boeder (NCE-kwaliteitsbewaker) hebben met een onverwoestbaar goed humeur de trajecten in het gareel gehouden. Daar is heel wat power voor nodig geweest. In de branches werd breed gevoeld: hier gebeurt iets belangrijks, daar moeten we aan meewerken.”

Wim van der Maas, voorzitter NCE 2022

Projectorganisatie NCE

Het Masterplan-project is op 1 augustus 2018 van start gegaan en werd na een verlenging afgerond op 31 juli 2023. In deze projectperiode van 5 jaar zijn voor 12 vakgebieden opleidingen of studiemodules ontwikkeld. Ook is een start gemaakt met het aanbieden van deze nieuwe opleidingen en studiemodules. Voor alle disciplines is een eerste lichting van start gegaan in de projectperiode, ook zijn er al meerdere diploma-uitreikingen geweest. Enkele opleidingen hebben een langere looptijd en zullen pas na de projecttijd hun eerste diploma-uitreiking hebben.

Om tot de ontwikkeling van de lesstof te komen, is per vakdiscipline gestart met een breed overleg met vertegenwoordigers uit de betreffende branche. Daarbij valt te denken aan brancheverenigingen, opleidingsinstellingen en diverse (erfgoed)organisaties. Er werd geïnventariseerd wat de opleidingswensen waren, welke (restaurant)opleidingen in het verleden werden gegeven in het betreffende vakgebied en of er nog 'oude' lesstof beschikbaar was. Vanuit de brede inventarisatie-gesprekken zijn per vakgebied klankbordgroepen ingericht, die meegedacht hebben over het lesprogramma en vervolgens de nieuwe lesstof hebben meegelezen. In alle gevallen zijn met name de brancheverenigingen zeer actief betrokken geweest in het proces.

De lesstofauteurs waren afkomstig uit de vakdiscipline waarvoor zij de lesstof ontwikkelden. Deze mensen, die door NCE zijn ingeschakeld, werden in hun werkzaamheden ondersteund door de overall project-leiding vanuit NCE, bestaande uit de algemeen coördinator en de kwaliteitsbewaker. Voor de begeleiding van alle deelprojecten was tevens een team beschikbaar met daarin onder anderen een financieel medewerker, secretariële ondersteuning en diverse adviseurs. De lesstof is geredigeerd door een tekstredacteur en vormgegeven door een grafisch ontwerper. Gedurende de projectperiode heeft het NCE actief gecommuniceerd over de ontwikkelingen en de voortgang via onder meer een digitale nieuwsbrief, artikelen in vakbladen en berichten op meerdere social mediakanalen.

De start van de eerste lichtingen van alle opleidingen en studiemodules is mede mogelijk gemaakt door de betrokken brancheverenigingen, die in groten getale gehoor hebben gegeven aan de oproep van het NCE om hun lidbedrijven te informeren en hun medewerkers aan te melden. Inmiddels zijn er voor de meeste opleidingen al meerdere lichtingen van start gegaan. Ook zijn er diverse fondsen die subsidies beschikbaar stellen voor de NCE-opleidingen; de mogelijkheden variëren per vakdiscipline.

Het NCE staat voor kwaliteit en is daarom lid van de Nederlandse Raad voor Training en Opleiding (NRTO), de koepelorganisatie van circa 1000 opleidingsinstellingen in Nederland. De NRTO stelt zich tot doel de kwaliteit van het particulier onderwijs inzichtelijk te maken en te bevorderen. Het NCE heeft de procedure om het NRTO-keurmerk te verkrijgen, succesvol doorlopen en voert sinds juni 2019 met trots dit keurmerk, dat getuigt van kwaliteit en professionaliteit. Het keurmerk geeft afnemers van NCE-onderwijs zekerheid over onder meer algemene voorwaarden, een gedragscode en een klachtenregeling. In 2023 is het keurmerk, na een nieuwe audit, verlengd voor weer 4 jaar.

OVERZICHT VAN DE BETROKKEN PARTIJEN

NCE Restauratie Glazenier

Betrokken personen/partijen

De volgende personen hebben, namens de vermelde branche of organisatie, inbreng geleverd aan de klankbordgroep en/of als meezeer:

- Ellen van der Leeden, Glasatelier Lux Nova; tevens NCE-deelprojectleider/lesstofauteur
- Marije Wolfswinkel, Glasatelier Lichtraam; tevens voorzitter Ondernemers Vereniging Glazeniers
- Betty Bulthuis, Glasatelier Bulthuis
- Sebastiaan Rietkerk, Atelier Domstad
- Theo van der Zwaan, Kenniscentrum Glas
- Rob Crevecoeur, Atelier Amati
- Peter Heijman, Glasatelier Oud Rijswijk / Peli Glass Products
- Klaas Boeder, kwaliteitsbewaker NCE
- Agnes van Alphen, secretaris NCE

Overlegdata

De klankbordgroep 'Opleiding Restauratie Glazenier' is bijeengewoest op de volgende data:

- 18 september 2018
- 2 november 2018
- 11 februari 2019
- 6 mei 2019
- 21 november 2019
- 13 februari 2020
- 11 mei 2020
- 4 februari 2021
- 4 oktober 2021
- 13 oktober 2022
- 10 mei 2023

NCE Inspecteur Gebouwd Erfgoed

Betrokken personen/partijen

De volgende personen hebben, namens de vermelde branche of organisatie, inbreng geleverd aan de klankbordgroep en/of als meezeer:

- Klaas Boeder en Joop Jansen, lesstofauteurs
- Kees van Buuren, Aannemingsbedrijf Draisma BV (Vakgroep Restauratie)
- Michiel de Nijs, Bouwbedrijf M.J. de Nijs en Zonen BV (Vakgroep Restauratie)
- Petra van Diemen, Archivolt Architecten (VAWR)
- Ernst van der Grijp, Monumentenwacht Gelderland (Monumentenwacht Nederland)
- Corrie Boer, Monumentenwacht Groningen (Monumentenwacht Nederland)
- Daan Holtzer, Bouw- en restauratieadviesburo Daan Holtzer (VAM)
- Agni Ramcharan, Rijksvastgoedbedrijf
- Ruth van der Puijl, Stadsherstel Amsterdam
- Klaas Boeder, kwaliteitsbewaker NCE
- Agnes van Alphen, secretaris NCE

Overlegdata

De klankbordgroep 'Opleiding Inspecteur Gebouwd Erfgoed' is bijeengewoest op de volgende data:

- 9 maart 2020
- 3 juni 2020
- 8 september 2020
- 30 november 2020
- 11 februari 2021
- 11 april 2022

NCE Erfgoed Schilderen

Betrokken personen/partijen

De volgende personen hebben, namens de vermelde branche of organisatie, inbreng geleverd aan de klankbordgroep en/of als meezeer:

- Mirjam ten Hove, EMD-advies; tevens lesstofauteur module 1
- Gerard Scholten, lesstofauteur modules 2 t/m 7
- Mark Hulsen en Aad Buller, Onderhoud NL / Restauratieschilders
- Jan Gersen, Gelders Restauratie Centrum
- Hein Polinder, Schildersvakopleiding Zutphen
- Gert Jan Oostveen, Oostveen Meesterschilders

- Marcel de Kroon, Geldersch Landschap & Kasteelen
- Michiel van Hunen, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- Hans Wolters, Wolters Vastgoed Onderhoud
- Gerrit Jan van Triest, Van Triest Schilders
- Marcel van der Borden, Nimeto Utrecht
- Rob Crevecoeur, Atelier Amati
- Wilfred Mengerink, Monumentenwacht Gelderland
- Klaas Boeder, kwaliteitsbewaker NCE
- Agnes van Alphen, secretaris NCE

Overlegdata

De klankbordgroep 'Erfgoed Schilderen' is bijeengevoerd op de volgende data:

– 7 december 2018	– 7 december 2020
– 16 januari 2019	– 8 april 2021
– 20 november 2019	– 1 juli 2021
– 20 februari 2020	– 27 september 2021
– 23 april 2020	– 21 april 2022
– 17 juni 2020	– 26 september 2022

NCE Erfgoed Rietdekkers

De volgende personen hebben, namens de vermelde branche of organisatie, inbreng geleverd aan de klankbordgroep en/of als meeleezer:

- Joost Kreuger, Vakfederatie Rietdekkers
- Bennie Batema, Uilenborden Batema Damwoude (Vakfederatie Rietdekkers)
- Arend Jan Slager, Rietdekkersbedrijf Slager, Zwolle (Vakfederatie Rietdekkers)
- Koen Turk, Rietdekkersbedrijf Koen Turk, Andelst (Vakfederatie Rietdekkers)
- René Franken, rietdekker (Vakfederatie Rietdekkers)
- Klaas Boeder, kwaliteitsbewaker NCE en lesstofauteur
- Agnes van Alphen, secretaris NCE

Overlegdata

Overleggen met de branchegroepen hebben plaatsgevonden op de volgende data:

– 26 november 2019	– 7 september 2020
– 1 juli 2020	– 15 januari 2021

NCE Hovenier Historisch Groen

De volgende personen hebben, namens de vermelde branche of organisatie, inbreng geleverd aan de klankbordgroep en/of als meeleezer:

- Ruurd en Deyke van Donkelaar, Ruurd van Donkelaar Groenadvies; lesstofauteurs
- Natascha Lensvelt, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- Jan Willem Edinga, Stichting Kennisontwikkeling Groen Erfgoed
- Hans van Roon, Stichting Pinetum, Gilde van Tuinbazen en Botanische Tuinen
- Gerrit Reijm, Reijm Hoveniers, Erfgoed Hoveniers
- John Menges, Branchevereniging VHG
- Rick Jansen, Ondernemersvereniging Wilde Weelde, Vakgroep historisch groen
- Monique de Rooij, Provincie Gelderland
- Johan van Galen Last, tuinbaas 's-Gravelandse buitenplaatsen, Vereniging Natuurmonumenten
- Maarten Vos, Zone College (vmbo en mbo groen)
- Anton Cruysheer en Daniëlle Schalkwijk, Landschap + Erfgoed Utrecht
- Heide Kamerling, Wellant College Houten
- Jan Gersen en Jos Nij Bijvank, Gelders Restauratie Centrum
- Klaas de Boer, Adviseur historisch groen
- Kees Beelaerts, Beelaerts Historisch Groen
- Jan Holwerda, Onderzoeker groen erfgoed
- Gerard van Buiten, Hortulanus Botanische Tuinen Universiteit Utrecht
- Klaas Boeder, kwaliteitsbewaker NCE
- Agnes van Alphen, secretaris NCE

Overlegdata

De klankbordgroep 'Hovenier Historisch Groen' is bijeengevoerd op de volgende data:

– 15 juni 2020	– 7 juni 2021
– 14 september 2020	– 15 november 2021
– 25 januari 2021	

NCE Restauratie Roerend Erfgoed

Betrokken partijen en/of personen

De stuurgroep 'Restauratoren Roerend Erfgoed' bestond uit de volgende personen:

- Esther Wieringa (erfgoedsspecialist), Valletta Advies, tevens NCE-deelprojectleider
- Vincent van Drie (meubelrestaurator), Restauratoren Nederland en Het Restauratieconvergent
- Renate Postma (restaurator), Art Restorers Association
- Maartje Stols-Witlox, Universiteit van Amsterdam
- Walter de Koning, Stichting ERM
- Klaas Boeder, kwaliteitsbewaker NCE
- Agnes van Alphen, secretaris NCE

Daarnaast zijn de volgende deskundigen geraadpleegd:

Han Jacobs, Anne Rachel Reerds, Robin Willemsen, Natasha Herman, Erick Douwes, Diede Verbiest, Arielle Veerman, Hein van de Water, Willem Coolen, Roosmarijn van Beemen, Hannie de Keijzer, Fred Kuyten, Steven Schuurman, Jitske van Groenland, Randolph Algera, Tim Kemperman, Marieke de Groot

Overlegdata

De stuurgroep 'Restauratoren Roerend Erfgoed' is bijeengewees op de volgende data:

– 5 maart 2019	– 14 juni 2021
– 16 april 2020	– 12 juli 2021
– 20 mei 2020	– 9 september 2021
– 25 juni 2020	– 17 november 2021
– 19 april 2021	

NCE Restauratie Leidekker & Loodgieter

De volgende personen hebben, namens de vermelde branche of organisatie, inbreng geleverd aan de klankbordgroep en/of als meezeer:

- Piet Brand, Nederlandse Vereniging van Leidekkers, tevens voorzitter
- Wim Verhoeven, Walter Verhoeven BV Loodgieters & Leidekkersbedrijf
- Chris Pronk, Pronk Leidekkers BV
- Louis Gerdessen, restauratiedeskundige en docent
- Math Kunnen, Verkoelen Dakspecialisten BV
- Piet Jacobs, Gebouwschil Nederland, tevens opleidingscoördinator
- Willard van Reenen, lesstofauteur
- Klaas Boeder, kwaliteitsbewaker NCE
- Agnes van Alphen, secretaris NCE

Overlegdata

De klankbordgroep 'Restauratie Leidekker & Loodgieter' is bijeengewees op de volgende data:

– 28 juni 2018	– 9 oktober 2019
– 1 oktober 2018	– 12 december 2019
– 5 november 2018	– 20 april 2020
– 10 december 2018	– 11 maart 2021
– 20 februari 2019	– 14 juni 2021
– 17 juni 2019	

NCE Restauratie Timmeren / Metselen

De volgende personen hebben, namens de vermelde branche of organisatie, inbreng geleverd aan de klankbordgroep en/of als meezeer:

Opleidingen Restauratie Timmeren en Restauratie Metselen:

- Stef Cuppens, Cuppens + zn
- Jaco Balemans, Bouwbedrijf Balemans
- Glenn Pronk, Pronk Bouw
- Bas Stapelbroek, Bouwbedrijf Hoffman
- Willard van Reenen, lesstofauteur
- Klaas Boeder, kwaliteitsbewaker NCE en lesstofauteur
- Agnes van Alphen, secretaris NCE

NCE Restauratie Voegen

Opleiding Restauratie Voegen:

- Jaap Koek, Koek Gevelconsultancy, tevens lesstofauteur
- Martinus van Milt en Hugo van Milt, Van Milt Restaurateurs
- Frederik Heldoorn, Voeggarant - Voegbedrijf Heldoorn
- Piet Drop, Heijmans Restauratie
- Roel Maas, Bouwbedrijf Nico de Bont
- Marc Bohle, Vereniging Nederlandse Voegbedrijven
- Berry Endevoets, Endevoets & Orly Voegbedrijf
- Harmen Schipper, Schipper Voegbedrijf
- Klaas Boeder, kwaliteitsbewaker NCE
- Agnes van Alphen, secretaris NCE

- John van den Heuvel, Erik Keijers, coördinatoren NCE
- Willard van Reenen, NCE-lesstofauteur
- Klaas Boeder, kwaliteitsbewaker NCE
- Agnes van Alphen, secretaris NCE

Overlegdata

De klankbordgroep 'Restauratie Zinkwerker' is bijeengewoest op de volgende data:

- 14 november 2022
- 8 december 2022
- 2 maart 2023
- 26 juni 2023
- 18 oktober 2023

NCE Professional Restauratie

De volgende personen hebben, namens de vermelde branche of organisatie, inbreng geleverd aan de klankbordgroep en/of als meezer:

- Flip van de Burgt, Bouw- en Restauratiebedrijf Van de Burgt&Strooij, Vakgroep Restauratie
- Paul Kokke, Koning Willem I College Den Bosch
- Jan Ooms en Eddy Gruppen, ROC van Twente
- Wim Bos en Sascha Baggerman, Restauratie Opleidingsprojecten Nederland (ROP)
- Henk Jansen, Federatie Grote Monumentengemeenten
- Gert Jan Luijendijk, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- Arno Stens, Monumentenwacht Nederland
- Klaas Boeder, kwaliteitsbewaker NCE en lesstofauteur
- Agnes van Alphen, secretaris NCE

NCE Erfgoed School

De volgende personen hebben, namens de vermelde branche of organisatie, inbreng geleverd aan de pilot NCE-Erfgoedschool:

- Stefan Kant, Bouwmensen Den Bosch
- Peter Postma, Marina Donkers, Lorenz van den Berkenmortel, Bouwmensen Oss & Veghel
- Stefan Vogelsang, Roland Coenen, Bouwmensen Nijmegen
- Erik Colijn, Bouwschool Breda
- Harry van der Schans, Joseline Jacobs, Michel van den Burg, Hans de Jong, Koning Willem I College, Den Bosch
- Hugo Bijnen, De Bonth van Hulten
- Marjolijn van den Bouwhuijsen, Van den Bouwhuijsen BV
- Dré van Dinther, Martijn van Dinther, Van Dinther Bouwbedrijf BV
- Roel Maas, Kees Raaijmakers, Aannemingsbedrijf Nico de Bont
- Giel van de Weijer, Bouwbedr. L. van de Ven BV
- Folkert Potze, Hilbert Elfring, ROC Nijmegen
- Stef Cuppens, Emiel Banken, Cuppens+zn Aannemers
- Nicole van Tienen, Van Tienen Aannemingsbedrijf
- Jaco Balemans, Balemans Bouw
- Albert Bax, Oome Raamsdonk BV
- Henk Cornelisse, Arnold Nijman, Concreet Onderwijsproducten
- Klaas Boeder, Agnes van Alphen, Leon Bakker, NCE

NCE Restauratie Zinkwerker

De volgende personen hebben, namens de vermelde branche of organisatie, inbreng geleverd aan de klankbordgroep en/of als meezer:

- Jarno van Wely, Van Wely Leidekkers
- George Westgeest
- Johan van Duinkerken, Duinkerke Daken en Zink
- Jan Bluekens, Firma Bluekens Zink bv
- Patrick van der Pijl, Arjan de Jager, Barneveldse Techniek Opleiding (BTO)

Overlegdata

De overleggroep 'Erfgoed School' is bijeengewoest op de volgende data:

- 22 april 2021
- 17 mei 2021
- 16 juni 2021
- 16 september 2021
- 6 oktober 2021
- 25 november 2021
- 20 april 2023

Restauratie Smeden

De volgende personen hebben, namens de vermelde branche of organisatie, inbreng geleverd aan de gesprekken:

- Rein Tupker, voorzitter NGK
- Miko Wijnands, verenigingssecretaris NGK
- Nico van Rooij, NGK-adviseur bureau NEHEM
- Jeske Dijkshoorn, NGK-adviseur bureau NEHEM
- Klaas Boeder, kwaliteitsbewaker NCE
- Agnes van Alphen, secretaris NCE

Overlegdata

De overleggroep 'Restauratie Smeden' is bijeengewees op de volgende data:

- 15 oktober 2018
- 21 januari 2019
- 18 maart 2019
- 6 mei 2019
- 9 september 2019

Restauratie Steenhouwers

De volgende personen hebben, namens de vermelde branche of organisatie, inbreng geleverd aan de klankbordgroep en/of als meeleezer:

- Daniël Spee, Meesters In
- Bart Woudenberg, William Slotboom, Slotboom Steenhouwers
- Tine Schotte, Monument Vandekerckhove
- Loedie Brandts, Bambam Restauratie Steenhouwers
- Corry Kussendrager, ROC Midden Nederland
- John van den Heuvel, lesstofontwikkeling
- Klaas Boeder, kwaliteitsbewaker NCE
- Agnes van Alphen, secretaris NCE

Restauratie Architecten

De volgende personen hebben, namens de vermelde branche of organisatie, inbreng geleverd aan de klankbordgroep en/of als meeleezer:

- Karin Vlaar (VAWR)
- Annette van Baren (PEP)
- Erik Jan Brans (NCE)
- Ramon Pater (VAWR)
- Klaas Boeder, kwaliteitsbewaker NCE

Colofon

Verantwoording subsidie “Uitvoering Masterplan Nationaal Centrum Erfgoedopleidingen 2018-2021”. Verlengd tot 31-7-2023.

Datum subsidiebesluit OCW: 3-9-2018 - zaaknummer K1017

Datum verlengingsbesluit OCW: 14-1-2022 - zaaknummer MS-2018-170

Auteur: Agnes van Alphen

Tekstredactie: Rik de Groot

Vormgeving: Ontwerpgroep Låle

Fotografie: Arjen Veldt, René van den Burg, Fred Oosterhuis

Datum: 1 november 2023

NCE, de spil van
het erfgoed- en
restaurantonderwijs
in Nederland

